

Pam dyfrgwn?

- Dyfrgwn sydd uchaf ar y gadwyn fwyd mewn dŵr croyw ym Mhrydain, ac maent yn warchodwyr amgylcheddol h.y. maent yn amlygu bygythiadau (megis llygryddion, afiechydon ac arfilod) a allai effeithio ar iechyd bywyd gwyllt, anifeiliaid anwes, anifeiliaid eraill, a phobl.
- Mae dyfrgwn yn 'rhywogaeth ymbarél' da - mae gwarchod dyfrgwn a'u cynefin yn fodd o warchod ystod eang o rywogaethau eraill a fyddai'n cael eu hanwybyddu fel arall.
- Mae deddfau yn y DU a'r UE ar gyfer gwarchod dyfrgwn, â'r rheiny ar drengi hyd nes i'w poblogaeth dyfu'n ddiweddar. Maent o dan fygythiad o hyd oherwydd llygryddion ac afiechydon, llai o bysgod i'w bwyta, damweiniau car ac erledigaeth.

Rhowch wybod am ddyfrgwn wedi marw!

 Lloegr
03708 506 506
(Asiantaeth yr Amgylchedd)

 Cymru
0300 065 3000
(Cyfoeth Naturiol Cymru)

 Yr Alban
01471 822 847
(Cronfa Ryngwladol ar gyfer Goroesiad Dyfrgwn)

 @Otter_Project

 Prosiect Dyfrgwn
Prifysgol Caerdydd

www.caerdydd.ac.uk/Otter-project
Cymerwch ran / Rhowch Arian!

*Mae cynlluniau eraill sy'n casglu data/samplau o anifeiliaid gwyllt wedi marw i'w gweld yn:
www.projectsplatter.co.uk

*Rhaglen Genedlaethol ar gyfer
Monitro'r Amgylchedd, ers 1994*

**'Defnyddio dyfrgwn fel
gwarchodwyr iechyd yr
amgylchedd'**

Mae Prifysgol Caerdydd yn elusen
gofrestredig. Rhif 1136855

Gweithgareddau Craidd

Bob blwyddyn, rydym yn casglu dros 200 o ddyfrgwn a gaiff eu canfod yn farw ledled Cymru, Lloegr a'r Alban. I allu gwneud hyn, rydym yn dibynnu ar bartneriaethau gyda rhwydwaith eang o sefydliadau amgylcheddol ac unigolion, sy'n ein hysbysu ac yn anfon y dyfrgwn atom.

Rydym yn cynnal prawf post-mortem trylwyr, yn cofnodi gwybodaeth allweddol megis rhywedd, oedran, a statws atgennedlu, yn ogystal ag unrhyw abnormaleddau. Rydym hefyd yn casglu amrywiaeth eang o samplau ar gyfer ein harchif. **Mae ein harchif yn bwysig gan ei fod yn ein caniatáu i ni gynnal ôl-ddadansoddiadau wrth i gwestiynau newydd gael eu gofyn neu ddiulliau ddatblygu, yn ogystal â phan mae arian ymchwil ar gael.**

Defnyddir data a samplau mewn ymchwil, gan gynnwys monitro llygryddion amgylcheddol, clefydau, a bywydeg dyfrgwn. Gwyddom o ble a phryd y casglwyd y dyfrgwn, felly gallwn archwilio amrywiadau gofodol a thueddiadau dros amser (e.e. mewn llygryddion neu afiechydon), tra bo gwybodaeth fiolegol sylfaenol (megis rhywedd ac oedran) yn ein cynorthwyo i ddeall yr amrywiadau mewn poblogaethau.

Ar gyfer pob dyfrgi a dderbynnir, anfonir adroddiad at y sawl a roddodd wybod am y dyfrgi, yn ogystal ag at sefydliadau amgylcheddol lleol. Dyma'r cam cyntaf sy'n amlygu unrhyw arwydd o salwch yn y boblogaeth, ac mae hefyd yn tynnu sylw at leoedd lle mae llawer o fywyd gwyllt yn cael eu lladd ar y ffyrdd.

Mae cael sampl mor fawr ar draws ardal daearyddol eang, a hynny dros gyfnod o ugain mlynedd, yn golygu bod Prosiect y Dyfrgwn yn adnodd cynyddol werthfawr ar gyfer gwaith monitro amgylcheddol.

Dyfrgwn fel gwarchodwyr

Gall profi meinweoedd dyfrgwn ein rhybuddio o lygryddion neu afiechydon yn yr amgylchedd.

Llygredd: Daw ein dŵr yfed o gronfeydd dŵr, sy'n cynnwys dŵr croyw a dŵr afonydd lle mae dyfrgwn yn byw. Drwy **fesur llygryddion ym meinweoedd dyfrgwn**, gallwn amlygu peryglon posibl i iechyd anifeiliaid a phobl a gweld ym mha feysydd y mae deddfau/rheolaeth wedi llwyddo, neu ble mae angen eu cryfhau.

Rydym wedi dod o hyd i gemegion gwrthdan gwenwynig mewn dyfroedd croyw yn y DU. Rydym wedi dangos y gall deddfwriaeth sy'n gwahardd neu'n lleihau llygryddion fod yn effeithiol - rydym yn aml yn dod o hyd i PCB (biffenyl polychlorinedig), pladdwyr organoclorin, a led (o betrol led), ond mae eu crynodiadau'n gostwng. Dros y blynyddoedd nesaf byddwn yn canolbwyntio ar halogion sy'n dod fwyfwy i'r amlwg, megis cynhyrchion fferyllol. Dyma un o'r materion sy'n peri'r pryder amgylcheddol mwyaf ledled y byd.

Arfilod: Mae dyfrgwn yn ysglyfaethwyr oportiwnistaidd, ac maent yn bwyta diet amrywiol. Golyga hynny eu bod yn agored i amrywiaeth o arfilod cyffredinol.

Drwy **sgrinio am arfilod**, deunw i ddeall systemau cryptig sydd fel arall yn anodd iawn i'w hastudio. Rydym wedi dangos bod llyngyr yng nghledren, *Toxoplasma gondii*, a throgod draenogod yn gyffredin ymysg dyfrgwn. Mae deall patrymau yn eu dosraniad yn ein helpu i ddeall peryglon posibl i iechyd anifeiliaid gwyllt ac anifeiliaid anwes, yn ogystal â phobl.

Cadwraeth

Mae cadwraeth effeithiol yn dibynnu ar ddealltwriaeth glir o boblogaethau.

Mae ein hymchwil yn ateb cwestiynau sylfaenol ynghylch strwythur poblogaeth, diet ac atgennedlu. Mae hefyd yn mynd i'r afael â chwestiynau mwy diweddar hefyd megis sut mae dyfrgwn yn defnyddio arogl i gyfathrebu, a sut mae geneteg poblogaeth yn amrywio ar draws y DU.

Mewn cadwraeth fwy cymhwysol, mae'r gwaith sy'n ystyried manau cyffredin lle mae dyfrgwn yn marw, yn cael ei ddefnyddio fel canllaw ar gyfer camau lliniaru ar y ffyrdd (megis creu tanffyrdd ar gyfer bywyd gwyllt) gan leihau nifer y marwolaethau yn y dyfodol. **Gwaith allanol**

Mae dyfrgwn yn apelio, ac mae eu defnyddio yn ffordd effeithiol o amlygu pwysigrwydd gwarchod bywyd gwyllt a bygythiadau llygryddion cemegol.

Mae 'Colin', y dyfrgi sydd wedi'i wneud yn arbennig ar ein cyfer, wedi bod yn hynod boblogaidd gyda phlant ac oedolion fel ei gilydd. Rydym wedi datblygu gweithgareddau sy'n gysylltiedig â'r cwricwlwm i gael ei rannu gydag ysgolion.

